

HUGH SIMONS GIBSON, *Amerykanin w Warszawie. Niepodległa Rzeczpospolita oczami pierwszego ambasadora Stanów Zjednoczonych*, przekł. Andrzej Ehrlich; wybór tekstów i opracowanie Vivian Hux Reed, M.B.B. Biskupski, Jochen Böehler, Jan-Roman Potocki, Kraków: Znak Horyzont – Społeczny Instytut Wydawniczy Znak 2018, ss. 668. ISBN: 9788324042975.

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/sp.2019.24>

Odrodzenie się polskiej państwowości wraz z ustaniem działań zbrojnych na polach bitew I wojny światowej, to również czas wchodzenia w trwałe i regularne relacje dyplomatyczne. Kluczowe dla nas wsparcie sprawy polskiej przez prezydenta USA Thomasa Woodrowa Wilsona miało swoje konsekwencje w postaci nawiązania relacji dyplomatycznych między Polską a Stanami Zjednoczonymi. Na wiosnę 1919 r. nominację na objęcie stanowiska ministra pełnomocnego USA w Polsce przyjął Hugh Simons Gibson, pozostając na tym stanowisku do 3 maja 1924 r.

W związku z 100. rocznicą odzyskania przez Polskę niepodległości dopełniona została inicjatywa wydania tak w języku angielskim¹, jak i polskim jego dzienników, raportów i listów z okresu pełnienia funkcji dyplomatycznej w odrodzonej Rzeczpospolitej. Zespół badaczy, na czele z Vivian Hux Reed, która na podstawie archiwaliów przechowywanych głównie w Hoover Institution Archives w Stanford (Kalifornia) dokonała wyboru i opracowania materiału dającego wgląd w postrzeganie otaczającej rzeczywistości przez młodego amerykańskiego dyplomaty. Autor narracji zawartej w tym okazałych rozmiarów tomie był znany przede wszystkim czytelnikom prac naukowych Tadeusza Radzika², Andrzeja Kapiszewskiego³ i Przemysława Różańskiego⁴,

¹ *An American in Warsaw. Selected writings of Hugh S. Gibson, US Minister to Poland, 1919-1924*, edited and annotated by Vivian Hux Reed; with M.B.B. Biskupski, Jochen Böehler, and Jan-Roman Potocki, Rochester: University of Rochester Press 2018.

² Por. T. RADZIK, *Stosunki polsko-żydowskie w Stanach Zjednoczonych Ameryki w l. 1918-1921*, Lublin 1988.

³ Por. *Hugh Gibson and a controversy over Polish-Jewish relations after World War I. A documentary history comp. and introd. by A. Kapiszewski*, Kraków 1991; A. KAPISZEWSKI, *Conflicts across the Atlantic. Essays on Polish-Jewish relations in the United States during World War I and in the interwar years*, Kraków 2004; TENŻE, *Controversial reports on the situation of Jews in Poland in the aftermath of World War I: the conflict between the US ambassador in Warsaw Hugh Gibson and American Jewish leaders*, „Studia Judaica”. Biuletyn Polskiego Towarzystwa Studiów Żydowskich 7(2004), nr 2, s. 257-304.

⁴ Por. P. RÓŻAŃSKI, *Hugh Gibson wobec kwestii żydowskiej w Polsce w 1919 roku*, „Przegląd Historyczny” 95(2004), z. 2, s. 233-240; TENŻE, *Stany Zjednoczone wobec kwestii żydowskiej w Polsce 1918-1921*, Gdańsk 2004; TENŻE, *Amerykańscy Żydzi i amerykańska dyplomacja wobec kwestii żydowskiej w Polsce 1922-1939*, Gdańsk 2013.

w których to autorzy ukazali rolę Gibsona w przekazywaniu Departamentowi Stanu USA obiektywnego obrazu egzystencji i położenia społeczno-politycznego Żydów polskich w czasie, gdy ważyły się losy granic niepodległej Polski. Gibson, idąc pod prąd przekazowi generowanemu przez prasę amerykańską, wykazywał, że jest to obraz niepełny, powierzchowny, a najczęściej po prostu zmanipulowany.

Książka *Amerikanin w Warszawie* została podzielona na dwie zasadnicze części. Pierwszą z nich są teksty odredakcyjne, a drugą część stanowi materiał archiwalny.

Pierwsze strony to kalendarium życia Hugh S. Gibsona, następne to wykaz jego publikacji z lat 1919-1945 oraz podziękowania Vivian Hux Reed dla osób, które przyczyniły się do wydania tego wyboru spuścizny po Gibsonie z „czasów polskich”. Przedmowę do książki napisał Jan-Roman Potocki, który walczył przyczynił się do sfiansowania polskiego wydania wyboru materiałów po pierwszym ambasadorze USA w Polsce. Jego esej to podróż przez zagadnienia od geopolityki czasów konferencji pokojowej w Paryżu, przez relacje polsko-amerykańskie, po wspomnienie, że H. Gibson z małżonką wielokrotnie gościli u Potockich w Łańcucie, a przyjaźń, jaka ich łączyła, znalazła swoją kontynuację także w pokoleniu ich dzieci. Kolejny tekst to wspomnienie, jakie o swoim ojcu przekazuje czytelnikowi Michael Francis Gibson. Jest w nim sporo wiadomości *stricte* biograficznych – o środowisku rodzinnym późniejszego pierwszego ambasadora USA w Polsce czy ścieżce kariery zawodowej, ale również takich, które kreślą portret charakterologiczny przybyłego z Paryża do Warszawy dyplomaty. Zasadnicze Wprowadzenie autorstwa V. Hux Reed, M.B.B. Biskupskiego, J. Böhlera, J.-R. Potockiego to przedłożony czytelnikowi szeroki horyzont historyczno-geograficzny Polski, w szczególności złożoność relacji z sąsiadami oraz uwarunkowania społeczne, etniczne i gospodarcze po wielkiej wojnie. Sporo uwagi poświęcono zaangażowaniu Gibsona w poznanie i zgodne ze stanem faktycznym odzwierciedlanie relacji na linii chrześcijaństwo–Żydzi w pierwszych miesiącach niepodległości. Da się zauważyć, że narracja tej części jest skierowana do czytelnika amerykańskiego albo spoglądając szerzej: międzynarodowego, który będzie posługiwał się wersją oryginalną tego dzieła. Niedosyt może budzić brak w odwołaniach do literatury przedmiotu do tych prac, które zostały wydane w Polsce.

Część druga publikacji to chronologiczne, podzielone na lata (które stają się ramami kolejnych rozdziałów) i bogato opatrzone aparatem naukowym materiały archiwalne, które wyszły spod ręki Hugh Gibsona. Główny ich zrąb to pamiętniki i oficjalne raporty ambasadora oraz – jako swego rodzaju dopełnienie obrazu z perspektywy osobistej – listy do matki Mary S. Gibson. Inne rodzaje korespondencji mają zdecydowanie mniejszą reprezentację w narracji. Rozróżnienie między tymi płaszczyznami przez dobór kroju czcionki upraszcza analizę treści.

Wielość obserwacji poczynionych przez H. Gibsona, które obecnie możemy poznać w udostępnionym polskiemu czytelnikowi tomie, była do tej pory znana zaledwie nielicznym badaczom, którzy korzystali z oryginalnych materiałów zdeponowanych

w USA. Spojrzenie Amerykanina na Polskę zatrzymaną w rozwoju dekadami zaborów, spustoszoną po pożodze pierwszej wojny światowej, walczącą o swojej granice tak na polu dyplomacji, jak i na polu bitwy, mierzącą się wewnątrz z pokusami „pójścia na skrót” i odrzucenia reguł demokratycznych, oskarżaną w prasie amerykańskiej o przyzwalanie na haniebne czyny wobec mniejszości żydowskiej, które w rzeczywistości miały zgoła odmienny przebieg, albo nawet nigdy nie zaistniały, jest niechybnie wejściem w świat percepcji człowieka, który ukształtował się w innym kręgu kulturowym i językowym. Jest to również wgląd w świat „kuchni” wielkiej polityki. Wreszcie jest to śledzenie rodzenia się sympatii, zażyłości i przyjaźni z elitą polityczną II Rzeczypospolitej, podążanie za chęcią zrozumienia przez Gibsona, czym jest polskość i poznanie motywacji, którymi kieruje się „dusza polska” w działaniu.

W Epilogu zaprezentowano formy aktywności H. Gibsona i jego późniejsze związki z Polską po zakończeniu przez niego misji dyplomatycznej nad Wisłą. Ostatnią częścią tomu jest indeks nazwisk, niezwykle przydatny w pracy z materiałem o charakterze źródłowym.

Dr Paweł Sieradzki
Ośrodek Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym KUL
e-mail: paulos@kul.pl